

Sygn. akt III Ca 351/14

POSTANOWIENIE

Dnia 8 lipca 2014 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy w następującym składzie:

Przewodniczący - Sędzia SO Krystyna Hadryś

Sędziowie: SO Lucyna Morys – Magiera

SR del. Roman Troll (spr.)

Protokolant Aleksandra Sado-Stach

po rozpoznaniu w dniu 25 czerwca 2014 r. na rozprawie sprawy

z wniosku (...)

w O.

z udziałem T. Z., G. Z., M. R. i A. R.

o stwierdzenie nabycia spadku po J. R.

oraz z wniosku G. Z.

z udziałem (...)

w O., T. Z., M. R. i A. R.

o zatwierdzenie uchylenia się przez G. Z. od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po J. R.

na skutek apelacji G. Z.

od postanowienia Sądu Rejonowego w Gliwicach

z dnia 31 października 2013 r., sygn. akt I Ns 17/12

postanawia:

1. **oddalić apelację,**

2. **przyznać kuratorowi nieznanego z miejsca pobytu uczestnika A. R. – adwokatowi A. M. od Skarbu Państwa – Sądowi Rejonowego w Gliwicach wynagrodzenie w kwocie 60 zł (sześćdziesiąt złotych).**

SSR (del.) Roman Troll SSO Krystyna Hadryś SSO Lucyna Morys-Magiera

Sygn. akt III Ca 351/14

UZASADNIENIE

(...) w O. wniosła o stwierdzenie nabycia spadku po J. R. na podstawie ustawy i wskazała, że zmarły ze spadkobierców ustawowych pozostawił dzieci G. Z., M. R. i A. R..

W odpowiedzi na wniosek G. Z. wniosła o przyjęcie od niej oświadczenia o odrzuceniu spadku po J. R., gdyż dowiedziała się, że zmarły pozostawił długi dopiero w korespondencji otrzymanej w tym postępowaniu, a nie miała wcześniej wiedzy o długach spadkodawcy, zaś gdyby ją miała, odrzuciłaby spadek w przewidzianym terminie i wniosła o zatwierdzenie uchylenia się przez nią od skutków nie złożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po J. R. oraz dnia 18 kwietnia 2012 r. złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku po nim.

Uczestnik M. R. w odpowiedzi na wniosek, wniósł o umorzenie postępowania wobec niego i wszelkich roszczeń związanych z tą sprawą. Podniósł, iż nie podpisywał żadnych oświadczeń o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, a spadkodawca nigdy niż mu nic nie dał, zaś dodatkowo odbierał mu dochody np. z tytułu stypendium, czy pracy. Spadkodawca większość pieniędzy przeznaczal na alkohol i pewnie również kwoty uzyskane z tytułu pożyczki w (...) przeznaczył na alkohol.

Postanowieniem z dnia 10 czerwca 2013 roku ustanowiono, dla nieznanego z miejsca pobytu uczestnika A. R., kuratora w osobie (...). A. M..

Postanowieniem z dnia 28 sierpnia 2013 roku wezwano do udziału w sprawie w charakterze uczestnika małoletniego T. Z. syna G. i T..

W dniu 25 października 2013 roku przedstawiciel ustawowy małoletniego T. Z. złożył w jego imieniu oświadczenie o odrzuceniu spadku po J. R. z mocy ustawy, za zgodą sądu rodzinnego.

Sąd Rejonowy w Gliwicach ustalił następujący stan faktyczny:

Spadkodawca J. R. zmarł w dniu 8 grudnia 2009 r. w G., ostatnio stale zamieszkiwał w P., w chwili śmierci był wdowcem i posiadał troje dzieci: G. Z., A. R. i M. R., nie sporządził testamentu, żadne z jego dzieci nie złożyło w terminie 6 miesięcy od dnia otwarcia spadku oświadczenia o przyjęciu albo odrzuceniu spadku po zmarłym ani nie zostało uznane za niegodnego dziedziczenia po zmarłym i nie zrzekło się dziedziczenia w umowie ze zmarłym.

G. Z. o śmierci J. R. dowiedziała się w dniu jego śmierci. Nie utrzymywała częstego kontaktu ze swoim ojcem do chwili śmierci jej matki, która zmarła 3 lata przed spadkodawcą. Było to spowodowane faktem, iż spadkodawca nadużywał alkoholu i ciągle kłócił się z matką uczestniczki. Spadkodawca nie pomógł uczestniczkce w zdobyciu wykształcenia, często przychodził do domu pod wpływem alkoholu, choć nie codziennie. Matka uczestniczki mówiła uczestniczkce, że spadkodawca pije alkohol, ale nie informowała jej, by brakowało im pieniędzy na cokolwiek. Również z matką uczestniczka nie miała dobrego kontaktu. Od czasu śmierci matki uczestniczki kontakt uczestniczki ze spadkodawcą był częstszy, gdyż spadkodawca zachorował w tamtym czasie na chorobę nowotworową i uczestniczka pomagała mu. Uczestniczka wiedziała, że ojciec utrzymuje się z renty, która nie jest zbyt wysoka, jednakże spadkodawca nigdy nie skarżył się, by mu na cokolwiek brakowało pieniędzy. Leki spadkodawcy nie były drogie, a spadkodawca nie mówił jej nigdy, by miał jakieś zobowiązania finansowe z tytułu pożyczek czy kredytów. Spadkodawca zamieszkiwał w lokalu, którego najemcą była uczestniczka i to ona ponosiła koszty związane z utrzymaniem tego lokalu. Po śmierci spadkodawcy uczestniczka nie interesowała się stanem majątku spadkodawcy, czy istniejącymi zadłużeniami spadkodawcy, gdyż nie przyszło jej do głowy, że spadkodawca mógł pozostawić jakieś długi. Również z tego powodu nie złożyła oświadczenia o odrzuceniu spadku w terminie 6 miesięcy od chwili uzyskania informacji o powołaniu jej do spadku. Nie zwracała się nigdzie celem ustalenia, czy spadkodawca pozostawił jakieś długi, w tym do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych albo właściwego dla spadkodawcy urzędu skarbowego. Po spadkodawcy pozostały jedynie stare meble i nic więcej z majątku spadkowego. Do spadkodawcy nie przychodziła żadna korespondencja dotycząca jego zadłużenia, do czasu nadejścia korespondencji ze (...) w okresie, kiedy uczestniczka otrzymała korespondencję z Sądu, dotyczącą tego postępowania. Po śmierci spadkodawcy uczestniczka porządkowała mieszkanie, w którym mieszkał i nie znalazła tam żadnych dokumentów dotyczących zadłużenia spadkodawcy. Spadkodawca nie prowadził nigdy działalności gospodarczej. Uczestniczka po śmierci ojca nie zwracała się również do sąsiadów spadkodawcy celem ustalenia kwestii związanych z finansami spadkodawcy.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy w Gliwicach postanowieniem z dnia 31 października 2013 r. oddalił wniosek G. Z. o zatwierdzenie uchylenia się przez nią od skutków nie złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po J. R. (pkt 1), stwierdził, że spadek po J. R. synu F. i J. zmarłym w dniu 8 grudnia 2009 r. w G. ostatnio stale zamieszkałym w P. na podstawie ustawy nabyli: jego syn M. R., syn J. i H., jego syn A. R., syn J. i H., jego córka G. Z., z domu R., córka J. i H. w 1/3 (jednej trzeciej) części każdy z nich (pkt 2); przyznał kuratorowi uczestnika A. R. – (...). A. M. ze Skarbu Państwa – Sądowi Rejonowemu w Gliwicach wynagrodzenie w kwocie 60 zł (pkt 3), kosztami postępowania obciążył uczestników w zakresie przez nich poniesionym (pkt 4).

Sąd Rejonowy wskazał, że niezasadny był wniosek uczestniczki o zatwierdzenie przez sąd uchylenia się przez nią od skutków nie złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po J. R., ponieważ nie wykazała ona należytej staranności w ustaleniu stanu spadku po zmarłym ojcu. W tej części Sąd Rejonowy przywołał przepisy art. 1019 § 1, 2 i 3 kc, art. 84 § 1 i 2 kc wskazując, że uczestniczka okazała lekkomyślność w ogóle nie ustalając stanu spadku i tego, czy należą do niego długi, a co za tym idzie jej błąd w tej części nie miał charakteru błędu prawnie doniosłego, gdyż miała podstawy by mieć obawy o możliwość istnienia takich długów ponieważ spadkodawca miał problemy alkoholowe przez wiele lat i istniało ryzyko zaciągnięcia zobowiązań. Uczestnika nie zadała sobie nawet trudu ustalenia w ZUS czy urządzie skarbowym albo u sąsiadów spadkodawcy, czy spadkodawca nie zaciągnął jakichkolwiek zobowiązań finansowych. Tymczasem uczestniczka przyjęła bezkrytycznie, iż jeśli w mieszkaniu spadkodawcy nie znalazła żadnych dokumentów dotyczących zadłużenia spadkodawcy, a pozostały po nim tylko meble, to nie ma potrzeby podjęcia jakichkolwiek działań, celem ustalenia, czy jednak długi takie nie powstały.

W zakresie wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po J. R. Sąd Rejonowy wskazał, iż nie sporządził on testamentu, dlatego też z mocy ustawy dziedziczą po nim jego dzieci w częściach równych (art. 931 § 1 kc).

O wynagrodzeniu kuratora dla uczestnika A. R. Sąd Rejonowy orzekł na podstawie § 3 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 sierpnia 1982 r. w sprawie stawek, warunków przyznawania i wypłaty ryczałtu przysługującego sędziom i pracownikom sądowym za dokonanie oględzin oraz stawek należności kuratorów biorąc pod uwagę rodzaj sprawy, stopień jej złożoności i nakład pracy kuratora oraz wartość nieruchomości i wysokość stawki zgodnie z § 9 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu z zaliczki uiszczanej przez wnioskodawcę.

O kosztach postępowania Sąd Rejonowy rozstrzygnął na podstawie art. 520 § 1 kpc.

Apelację od tego orzeczenia złożyła uczestniczka G. Z. zaskarżając je w całości i zarzucając naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwą ocenę materiału dowodowego i przekroczenia granic swobodnej jego oceny (art. 233 kpc) co doprowadziło do ustalenia, że uczestniczka nie dołożyła należytej staranności w ustaleniu czy spadkodawca pozostawił długi, a także przepisów prawa materialnego (art. 1019 § 1 i 2 kc oraz art. 84 § 1 i 2 kc) poprzez ich niewłaściwą interpretację i błędne uznanie, że nie zachodziła podstawa do zatwierdzenia uchylenia się przez uczestniczkę od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po zmarłym ojcu, a jej błąd nie miał charakteru prawnie doniosłego.

Przy tak postawionych zarzutach uczestniczka wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez uwzględnienie jej wniosku o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po zmarłym ojcu i stwierdzenia nabycia spadku zgodnie z ustaleniem sądu, a także o zasądzenie kosztów postępowania odwoławczego względnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy ustalił i zważył, co następuje:

Ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Rejonowy są prawidłowe i jako takie Sąd Okręgowy uznaje je za własne.

Jednocześnie w toku postępowania odwoławczego Sąd Okręgowy dodatkowo ustalił, iż spadkodawca był dłużnikiem wnioskodawcy i toczyła się przeciwko niemu egzekucja prowadzona przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Gliwicach M. K. (2) w sprawie o sygn. akt Km 2681/04, przy czym z akt tych wynika, że korespondencja o postępowaniu egzekucyjnych wysyłana do spadkodawcy była odbierana przez spadkodawcę (J. R.), jak i jego żonę H. /k. 11, 10, 22 akt egzekucyjnych/. Nie było to też jedyne postępowanie egzekucyjne prowadzone przeciwko spadkobiercy, albowiem toczyło się zarówno postępowanie o rozstrzygnięcie zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej przed Sądem Rejonowym w Gliwicach w sprawie o sygn. akt I Co 1726/06 /k. 24 akt egzekucyjnych/, jak też w szeregu innych sprawach egzekucyjnych prowadzonych przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Gliwicach M. K. (2) o sygn. akt: Km 969/03, Km 1371/03, Km 580/05, Km 6/06, Km 1686/04, Km 2963/06, Km 1120/07, Km 120/09, Km 89/09 przy czym część z tych postępowań (pierwsze trzy) zostało zakończonych, ale pozostałe były prowadzone i dokonywano w ich trakcie podziału środków uzyskanych ze świadczeń z ZUS należnych spadkodawcy. Ostatnia przesyłka w aktach egzekucyjnych Km 2681/04 kierowana do spadkodawcy zwiera już wskazanie Urzędu Pocztowego w P. o tym, iż spadkodawca zmarł, a informacja ta pochodzi z 21 lipca 2010 r. /k. 84 akt egzekucyjnych/.

Przy takich ustaleniach faktycznych trudno przypuszczać, aby spadkodawca w domu nie miał żadnych dokumentów z tym związanych i żadnych zawiadomień oraz postanowień. O postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym z wniosku obecnego wnioskodawcy wiedziała też jego żona, zmarła przed nim, gdyż odebrała zawiadomienie kierowane do spadkodawcy /k. 19 akt Km 2681/04/. Jednocześnie prowadzenie przeciwko spadkodawcy postępowań egzekucyjnych w trybie administracyjnym wskazuje, że również takie zadłużenia występowały. Wszystkie zaległości były zaś ściągane ze świadczeń spadkodawcy otrzymywanych z ZUS. Dlatego też ten ostatni podmiot miał pełną wiedzę na temat zadłużeń spadkodawcy i wystarczyło tylko złożyć wniosek o zaświadczenie w tym zakresie wskazując na swój interes w ustaleniu tych okoliczności (art. 217 § 1 i 2 kpa, wbrew twierdzeniom uczestniczki nie jest do tego potrzebne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku). Uczestniczka mogła to zrobić, ale tego zaniechała, a przecież wiedziała, że ojciec jedyne świadczenia otrzymywał z ZUS.

Dodatkowo należy tylko podnieść, iż spadkodawca miał problem alkoholowy i jego syn M. R. doskonale zdawał sobie sprawę z tego, że pieniądze z kredytu lub pożyczki mógł przeznaczyć na alkohol /k. 34/. Trudno więc przypuszczać, iż uczestniczka nie miała tego rodzaju refleksji. Niewątpliwie jednak, jak sama uczestniczka wskazuje, nie interesowała się ona zobowiązaniami spadkodawcy, bo nie przyszło jej do głowy, że może mieć długi, ale przy takich okolicznościach związanych z niewielkim kontaktem z nim, problemami z alkoholem oraz pomocą świadczoną mu około 3 lata przed śmiercią jej zachowanie w tym zakresie świadczy co najmniej o lekkomyślności. Każdy bowiem rozsądnie myślący człowiek, mając ojca z problemem alkoholowym, musi mieć świadomość tego, że ten alkohol trzeba za coś kupić, a posiadanie stałego świadczenia (renty, emerytury) umożliwia mu uzyskanie pożyczki i dlatego trzeba wykazać choć odrobinę starań w ustaleniu czy rzeczywiście jakieś zobowiązania na ojcu nie ciążyły w chwili zgonu. Uczestniczka zaś nie tylko nie ustaliła w ZUS czy ze świadczenia ojca dokonywano jakichś potrąceń egzekucyjnych, ale też nie pytała o to sąsiadów, którzy mogli wiedzieć o tych okolicznościach. Naturalne zaś jest ustalenie u świadczeniodawcy lub pracodawcy czy świadczenia pobierane przez zmarłego były zajęte w toku postępowania egzekucyjnego. Zajęcie tych świadczeń w sposób oczywisty prowadzi do wniosku, iż jest zadłużenie.

Rozważania prawne dokonane przez Sąd Rejonowy także są prawidłowe i jako takie Sąd Okręgowy również uznaje je jako własne. Niezłożenie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku w terminie wskazanym w art. 1015 § 1 kc jest jednoznaczne z prostym przyjęciem spadku (art. 1015 § 2 kc). Oświadczenie dotyczące spadkobrania jest jednostronną czynnością prawną, do której mają zastosowanie przepisy ogólne o wadach oświadczenia woli dotyczące w tym wypadku błędu (art. 84 kc), ale ze zmianami wynikającymi z art. 1019 kc, który przewiduje zarówno uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku złożonego pod wpływem błędu lub groźby (art. 1019 § 1 kc), jak i od skutków biernego zachowania się spadkobiercy, wskazanych w art. 1015 § 2 kc (art. 1019 § 2 kc). Spadkobierca może uchylić się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, jeżeli takie zachowanie było konsekwencją błędu prawnie istotnego co do przedmiotu spadku, a do uchylenia się dojdzie przed sądem, który dokonuje jego zatwierdzenia (art. 1019 § 1 pkt 1 i § 3 kc) i jednocześnie

złoży oświadczenie, czy i jak spadek przyjmuje, czy też go odrzuca (art. 1019 § 1 pkt 2 kc). Oświadczenie o uchyleniu się od tych negatywnych skutków powinno być złożone, zgodnie z art. 88 § 2 kc, przed upływem roku od wykrycia błędu. Sąd dokonuje kontroli dopuszczalności uchylenia się od skutków oświadczenia woli, jak i niezłożenia wymaganego oświadczenia, pod kątem spełnienia ustawowych przesłanek. Powołanie się przez spadkobiercę na działanie pod wpływem błędu wymaga wykazania, że błąd był istotny, dotyczył czynności prawnej i znajduje usprawiedliwienie w okolicznościach sprawy; odnosi się to do takich wypadków, kiedy spadkobierca przyjął spadek wprost albo nie złożył oświadczenia o jego przyjęciu, ale gdyby znał prawdziwy stan rzeczy, to byłby spadek odrzucił. Nie może jednak być uznana za błąd istotny nieznajomość przedmiotu spadku, będąca wynikiem niedołożenia należytej staranności w ustaleniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego. Poprzestanie bowiem na pozbawionym podstaw przypuszczeniu dotyczącym stanu tego majątku jest wyrazem braku należytej staranności, który uniemożliwia uchylenie się od skutków prawnych złożenia albo niezłożenia oświadczenia woli w oparciu o przepisy o wadach oświadczenia woli, jeśli pomiędzy niedołożeniem wymaganej w okolicznościach sprawy dbałości a brakiem rozeznania co do przedmiotu spadku zachodzi zależność przyczynowo - skutkowa. Wobec tego za błąd istotny spadkobiercy uznać należy brak wiedzy o stanie spadku, mimo podjęcia właściwych i możliwych działań, zmierzających do ustalenia rzeczywistego stanu spadku. Należy tu tylko zwrócić uwagę na fakt, iż to, że uczestniczka nie dołożyła należytej staranności w ustaleniu zobowiązań wchodzących w skład spadku co w sposób oczywisty implikuje, że nie może ona powołać się na tę okoliczność jako na błąd istotny co do przedmiotu spadku (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2011 r., sygn. akt I CSK 85/11, Lex 1147725, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 2012 r., sygn. akt II CSK 172/12, Lex 1299156 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2012 r., sygn. akt IV CSK 612/11, opublik. w OSNC z 2013 r., nr 3, poz. 39).

Sąd Rejonowy dokonując oceny zebranego materiału dowodowego i ustaleń faktycznych w żaden sposób nie naruszył przepisów postępowania ani zasady swobodnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego. Ocena ta jest dodatkowo potwierdzona przez ustalenia dokonane przez Sąd Okręgowy, a prowadzące do wniosku, iż przeciwko spadkodawcy od szeregu lat przed jego śmiercią toczyło się co najmniej kilka postępowań egzekucyjnych, a jego świadczenie rentowe było zajęte przez komornika. Brak odnalezienia jakichkolwiek dokumentów w tym zakresie oraz niewiedza uczestniczki stoją w sprzeczności z dokumentami urzędowymi dotyczącymi już chociażby jednego z tych postępowań (Km 2681/04), z których wynika ich wielość i stałość zajęcia świadczenia rentowego. W żaden sposób nie można więc zarzucić Sądowi Rejonowemu dokonania nieprawidłowej oceny dowodów, skoro uczestniczka także sama mówi, że nie ustalała przedmiotu spadku – zobowiązań, bo nie przyszło jej do głowy, że mogą takie być. To nic innego jak lekkomyślność.

Brak też jakiegokolwiek sprzeczności pomiędzy ustalonym stanem faktycznym, a materiałem dowodowym zebrany w sprawie, przy czym sama jej istota również została wyjaśniona.

Te prawidłowe ustalenia faktyczne oraz ocena dowodów przeprowadzona przez Sąd Rejonowy w sposób właściwy doprowadziły do ustalenia, iż błąd, na który powołuje się wnioskodawczyni nie jest prawnie doniosły, gdyż nie dołożyła ona należytej staranności w ustaleniu przedmiotu spadku.

Uczestniczka nie składała żadnych innych zarzutów co do orzeczenia w zakresie stwierdzenia nabycia spadku. Oceniając to rozstrzygnięcie w tym zakresie należy także podkreślić, że Sąd Rejonowy w sposób prawidłowy stwierdził nabycie spadku z mocy ustawy, albowiem nie było testamentu, a spadkodawcy nie złożyli w terminie oświadczeń o odrzuceniu spadku.

Mając powyższe na uwadze w oparciu o art. 385 kpc w związku z art. 13 § 2 kpc należało apelację oddalić jako bezzasadną, albowiem jej zarzuty okazały się zupełnie bezpodstawne.

Jednocześnie mając na uwadze, iż w toku postępowania został ustanowiony kurator dla nieznanego z miejsca pobytu uczestnika na podstawie art. 520 § 1 kpc w związku z § 1 ust. 1 i 2 oraz § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 listopada 2013 r. w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej (Dz. U. poz. 1476), § 9 pkt 2 i § 13 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia

Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 461).

SSR (del.) Roman Troll SSO Krystyna Hadryś SSO Lucyna Morys – Magiera